

TITLUL I. REGIMUL JURIDIC AL LIBERALITĂȚILOR

PARTEA I. COMENTARII

Secțiunea 1. Considerații generale privind liberalitățile

1. Noțiuni și categorii. *Liberalitatea* este definită de art. 984 alin. (1) NCC ca fiind acel act juridic prin care o persoană dispune cu titlu gratuit de toate bunurile sale sau numai de o parte din ele în favoarea altei persoane.

Spre deosebire de *actele dezinteresate*, prin care o persoană procură alteia un folos patrimonial fără a avea loc o micșorare a patrimoniului său și o mărire corelativă a patrimoniului altuia, în cazul liberalităților are loc o micșorare a patrimoniului unei persoane corelativ cu mărirea patrimoniului alteia.

Liberalitățile pot fi făcute exclusiv prin *donatie* sau prin *legat* cuprins în testament. Ca atare, avem liberalități între vii (donatiile) și pentru cauză de moarte (*mortis causa* – legatele).

Ori de câte ori dispoziția cu titlu gratuit este cuprinsă în alt act juridic, ea nu constituie o liberalitate.

2. Elementele liberalității. Liberalitatea presupune, esențial și obligatoriu, o intenție liberală. Ca atare, indiferent dacă alte interese (motive determinante ale actului) există sau nu, intenția liberală nu poate lipsi.

Liberalitatea presupune existența a două elemente: *un element material, economic* – diminuarea patrimoniului dispunătorului și mărirea corelativă a patrimoniului gratificatului, și *un element moral, intențional* – intenția liberală – *animus donandi, animus testandi*^[1].

3. Motivele determinante ale actului: intenția liberală și interesul. Așa cum s-a remarcat în doctrină, va exista act gratuit ori de câte ori *intențesul*, material sau moral, există alături de *intenția liberală*, de intenția de a face bine, între motivele determinante ale actului. Atunci când interesul este singurul motiv determinant al actului, adică atunci când „liberalitatea” este făcută exclusiv pentru realizarea interesului, intenția

^[1] I.R. Munteanu, Cauza liberalităților, <http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articollid=450>.

de a face bine lipsește în sine, independent de interes. Oricum și dacă ar exista, ea este doar o consecință a acestui interes^[1].

Esențial este, deci, ca interesul să nu determine intenția de a face bine. Ea trebuie să existe alături de interes, și nu prin el. Pentru a avea o liberalitate, esențial este ca dispunătorul, deși poate urmări, spera, realizarea unui interes, să nu condiționeze existența actului de realizarea acestuia, anihilând astfel intenția liberală^[2].

S-a afirmat că pot exista situații în care un interes, material sau moral, să fie determinant pentru actul în cauză, dar să coexiste cu intenția liberală. Astfel, bunăoară, o persoană intenționează să facă un bine și face o donație în favoarea unei biserici. O asemenea donație însă nu este făcută oricând, ci cu ocazia unei mari sărbători, astfel încât gestul donatorului să fie omagiat în biserică, în fața mulțimii, acesta urmând a dobândi astfel popularitate și stimă, recunoștință din partea enoriașilor. Evident, donatorul urmărește și realizarea unui anumit interes moral, interes care l-a determinat să facă donația la momentul respectiv. Totuși, donatorul nu face actul doar în considerarea avantajului cu pricina, dimpotrivă, chiar în lipsa acestuia actul ar fi existat, deoarece oricum donatorul avea intenția de a face bine^[3].

4. Donația. Noțiune. Caractere. Efecte. Donația este *definită* de art. 985 NCC ca fiind acel contract prin care o persoană, numită donator, dispune în mod irevocabil de un bun în favoarea altei persoane, numită donatar, dispoziția fiind făcută cu intenția de gratificare a donatarului.

Donația produce efecte de la momentul încheierii actului, în timpul vieții donatorului, spre deosebire de legat, care produce efecte doar de la data morții testatorului.

Ca varietate a contractelor cu titlu gratuit, contractul de donație realizează trecerea unor valori dintr-un patrimoniu în altul, fără echivalent, donatorul urmărind, în principal, gratificarea donatarului prin diminuarea ireversibilă a patrimoniului său.

Donația este un *contract* întrucât presupune consimțământul ambelor părți – donatorul și donatarul.

Contractul de donație este un contract *unilateral* (dă naștere la obligații numai în sarcina donatorului), *irevocabil* (nu poate fi retractat printr-o manifestare în sens contrar, conform art. 1015 NCC^[4]), *solemn* [obligatoriu trebuie să îmbrace forma autentică *ad validitatem*, conform art. 1011 alin. (1) NCC, excepțiile de la forma autentică a donației

^[1] *Ibidem*.

^[2] I.R. Munteanu, loc. cit.

^[3] *Ibidem*.

^[4] Potrivit art. 1020 și art. 1031 NCC, donația poate fi revocată pentru neîndeplinirea sarcinilor; pentru ingratitudine; între soți în timpul căsătoriei.

fiind cele expres prevăzute de art. 1011 alin. (2) NCC, și anume: darul manual^[1], donația indirectă^[2], donația deghizată^[3], *translativ de proprietate* (la data încheierii contractului proprietatea asupra bunului obiect al donației se transmite de la donator la donatar), *cu titlu gratuit* (donatorul nu urmărește să obțină nimic în schimb, intenția sa este aceea de a gratifica donatarul; gratuitatea este de esența contractului de donație)^[4].

Lipsa formei autentice a contractului de donație, în afara situațiilor de excepție reglementate de art. 1011 alin. (2) NCC, este sancționată cu *nulitatea absolută* a donației, prevăzută de art. 1247 NCC, nulitate care nu poate fi acoperită prin confirmare.

5. Donația. Intenția de gratificare a donatarului. Cauză imorală. Ceea ce definește donația este existența intenției de gratificare a donatarului. Când lipsește intenția de gratificare, donația bazându-se pe contraprestația ilicită a celeilalte părți (cum ar fi donația realizată în scopul determinării persoanei gratificate să înceapă, să continue sau să reia relațiile de concubinaj cu donatorul), actul de donație are o cauză ilicită, imorală.

În legătură cu *imoralitatea cauzei contractului de donație încheiat în scopul începerii, continuării sau reluării relațiilor de concubinaj*, în literatura juridică s-a arătat că trebuie distins după cum părțile contractului sunt sau nu căsătorite^[5].

Astfel, în ipoteza în care *donatorul și donatarul aflați în relație de concubinaj nu sunt persoane căsătorite*, liberalitatea nu are cauză ilicită. Simpla speranță a unei persoane de a o determina pe alta să înceapă o

^[1] Presupune remiterea materială a unui bun mobil corporal de la o persoană la alta cu intenția de a gratifica, respectiv de a accepta donația.

^[2] Reprezintă actul de gratificare a unei persoane prin încheierea unui alt act juridic decât donația directă. Aceasta se poate realiza, spre exemplu, prin remiterea de datorie.

^[3] Presupune disimularea unei donații reale sub forma unui act cu titlu oneros. Aceasta se poate realiza, bunăoară, pe cale ascunsă, sub forma unui contract de vânzare-cumpărare, care însă trebuie să îmbrace forma înscrisului autentic.

Potrivit art. 1289 NCC, contractul secret produce efecte numai între părți și, dacă din natura contractului ori din stipulația părților nu rezultă contrariul, între succesorii lor universali sau cu titlu universal; cu toate acestea, contractul secret nu produce efecte nici între părți dacă nu îndeplinește condițiile de fond cerute de lege pentru încheierea sa valabilă. Norma are în vedere îndeplinirea condițiilor de fond, și nu de formă prevăzute de lege pentru valabilitate. Prevederea cuprinsă în art. 1289 alin. (2) NCC se impune a fi coroborată cu dispozițiile art. 1011 alin. (2) NCC, conform cărora cerința formei autentice nu este impusă în cazul donațiilor deghizate.

Așadar, în concepția noului Cod civil, donația deghizată este valabilă și în cazul în care nu este încheiată în forma solemnă prevăzută de lege (*D. Zeca, în Colectiv, Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 113). Condiția este însă aceea ca părțile actului public și ale actului secret să fie aceleași.

^[4] Pentru detalii privind caracterele donației, a se vedea *D. Zeca*, op. cit., p. 103-105.

^[5] *V. Terzea*, *Noul Cod civil*. Vol. I. (art. 1-1163). Adnotat cu jurisprudență și doctrină, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 899.

relație de concubinaj nu constituie o cauză ilicită, atât timp cât nimănui nu îi este interzis să manifeste afecțiune față de o persoană căreia să dorească să-i câștige bunăvoința printr-o liberalitate. Concubinajul (non-adulterin) nu mai este văzut de societatea actuală ca fiind imoral. Concubinajul, înțeles ca viață comună, ce presupune o relație cu o anumită continuitate între două persoane care se iubesc, este considerat moral. În schimb, când „liberalitatea” este în fapt o plată a favorurilor sexuale, o plată a unei relații gratuite prin natura sa, dispoziția are o cauză imorală și, în realitate, actul nu este cu titlu gratuit, ci este trimis automat în sfera schimbului și a onerosului. În aceste condiții, în doctrină s-a subliniat faptul că menținerea jurisprudenței care anulează pentru cauză imorală liberalitățile făcute în vederea inițierii, menținerii, reluării unor relații de concubinaj ar fi nejustificată, o încălțățânare inutilă și o dovadă a ignorării epocii, contextului în care trăim^[1].

În ipoteza în care *una dintre părțile contractului de donație sau ambele sunt căsătorite (fiecare cu altcineva)* și părțile doresc să înceapă, să continue sau să reia o relație de concubinaj, ilicitatea cauzei depinde de scopul urmărit de donator. Astfel, dacă donatorul a urmărit determinarea donatarului să înceapă, să reia sau să continue relația de concubinaj, cauza liberalității este imorală, ilicită. Dimpotrivă, dacă scopul urmărit a fost acela al îndeplinirii unei obligații morale față de donatar (spre exemplu, gratificarea pentru a dilua efectul negativ al întreruperii relației de concubinaj, gratificarea în scopul de a nu lăsa concubinel fără mijloace de trai în ipoteza morții donatarului, în condițiile în care donatarul nu este moștenitor legal al donatarului, gratificarea în scopul salvării căsniciei sau în scopul reparării prejudiciului moral cauzat printr-o seducere vinovată, aprecierea scopului revenind instanței de judecată), fiind vorba despre o intenție legitimă, liberalitatea rămâne valabilă, neavând o cauză imorală, ilicită^[2].

Scopul determinant al donației se stabilește la data încheierii contractului de donație, nefiind relevantă evoluția ulterioară a situației concubinilor. Prin urmare, atunci când donatorul, persoană căsătorită, a urmărit la data încheierii contractului de donație determinarea donatarului să înceapă, să continue sau să reia relația de concubinaj cu donatorul, cauza contractului de donație este imorală, chiar dacă ulterior încheierii contractului de donație a intervenit căsătoria părților.

^[1] I.R. Munteanu, loc. cit.

^[2] V. Terzea, Noul Cod civil, p. 899; în sensul conform căruia liberalitățile făcute în vederea inițierii, menținerii sau reluării unei relații de concubinaj, când cel puțin unul dintre concubini este căsătorit, vor fi desființate pentru cauză ilicită, întrucât adulterul însuși este ilicit, din moment ce presupune încălcarea de către soț a obligației de fidelitate, a se vedea I.R. Munteanu, loc. cit.

Cel mai important aspect al acestui act de liberalitate, care interesează transmisiunea succesorală, este *raportul donațiilor*, instituție reglementată de art. 1146-1154 NCC. Raportul donațiilor constă în readucerea la masa succesorală de către unii dintre moștenitori (descendenții și soțul supraviețuitor care au acceptat succesiunea) a tuturor bunurilor și valorilor primite de la defunct în timpul vieții acestuia sub formă de donație.

6. Legatul. Noțiune și caractere. Legatul este definit de art. 986 NCC ca fiind acea dispoziție cuprinsă într-un testament, prin care testatorul prevede ca, la momentul morții sale, unul sau mai mulți legatari să dobândească tot patrimoniul său, o parte a acestuia sau anumite bunuri determinate.

Ca atare, legatul poate fi *universal* (când are ca obiect întregul patrimoniu al defunctului), *cu titlu universal* (când are ca obiect o fracțiune a patrimoniului testatorului) și *cu titlu particular* (când are ca obiect unul sau mai multe bunuri determinate).

Legatul este un act juridic *mortis causa* (produce efecte numai la moartea testatorului), o liberalitate (testatorul procură legatarului un avantaj patrimonial, fără a primi nimic în schimb), un act juridic unilateral (este rezultatul exclusiv al voinței testatorului).

Legatul diferă de *trust-agreement*, care presupune o convenție prin care o persoană (denumită *settlor*) însărcinează pe alta (numită *trustee*) să-i administreze bunurile și să le predea beneficiarului indicat de ea, fie în timpul vieții sale, fie după moartea sa.

Secțiunea a 2-a. Capacitatea în materie de liberalități

7. Capacitatea de a dispune sau de a primi liberalități. Regula generală prevăzută de art. 987 alin. (1) NCC este aceea conform căreia orice persoană poate dispune prin liberalități sau poate fi beneficiar al unei liberalități, cu condiția respectării prevederilor legale privitoare la capacitate.

8. Beneficiarul liberalității. Regula. Poate avea calitate de beneficiar al liberalității, în general, *orice persoană care are capacitate de folosință* (copilul conceput, dacă se naște viu, copilul născut, persoana juridică în ființă).

Ca regulă, capacitatea de folosință a unei persoane fizice se dobândește în momentul nașterii sale (art. 35 NCC). Prin excepție, persoana fizică dobândește capacitate de folosință din momentul concepției sale, cu condiția prevăzută de art. 36 NCC, aceea de a se naște viu. Persoana juridică dobândește capacitate de folosință din momentul înregistrării sau, după caz, al înființării sale (art. 205 NCC).

În cazul beneficiarului liberalității (donatarul sau legatarul), condiția capacității trebuie îndeplinită *la momentul acceptării donației* (când liberalitatea se realizează prin donație), respectiv *la momentul deschiderii moștenirii*, adică la data decesului testatorului (când liberalitatea se realizează prin testament).

Liberalitatea dispusă în favoarea unei persoane fizice care nu există sau a unei persoane juridice care nu este în ființă este lovită de *nulitate*.

8.1. Excepții. Din coroborarea prevederilor art. 987 alin. (1) cu dispozițiile art. 988 alin. (2) NCC, rezultă că, prin excepție de la regula generală, nu poate primi liberalități de la persoana lipsită de capacitate de exercițiu, cu capacitate de exercițiu restrânsă sau chiar cu deplină capacitate de exercițiu, *representantul sau ocrotitorul legal* al unei asemenea persoane (tutorele, curatorul, mandatarul desemnat), atât timp cât nu a primit descărcare de gestiune din partea instanței de tutelă. Nu intră în cadrul acestei excepții părinții, bunicii, chiar dacă au calitate de reprezentanți sau ocrotitori legali, adică ascendenții privilegiați și ordinari.

Actul prin care minorul dispune în favoarea reprezentantului sau ocrotitorului său legal, altul decât ascendenții săi privilegiați sau ordinari, anterior descărcării de gestiune, este lovit de *nulitate relativă* [art. 988 alin. (2) NCC]. O asemenea nulitate poate fi invocată numai de persoana interesată, în termenul general de prescripție de 3 ani.

Desigur, în condițiile art. 1010 NCC, moștenitorii universali ori cu titlu universal ai dispunătorului pot confirma liberalitatea, ceea ce are drept consecință renunțarea la dreptul de a invoca nulitatea.

8.2. Incapacitatea persoanei fizice neconcepute. Incapacitatea persoanei fizice neconcepute este aplicabilă numai în cazul liberalităților făcute direct unor asemenea persoane, nu și atunci când liberalitatea este una indirectă. De pildă, se instituie o liberalitate cu sarcini în favoarea unei terțe persoane capabile, persoana fizică neconcepută fiind beneficiar al sarcinii.

8.3. Incapacitatea persoanei juridice viitoare. Persoana juridică care nu există la momentul liberalității, în principiu, nu poate fi gratificată. Derogator de la această regulă generală, este permisă gratificarea sa indirectă printr-o liberalitate cu sarcini, în sensul gratificării unei persoane juridice în ființă sau a unei persoane fizice concepute sau în viață, capabilă, cu obligația stabilită în sarcina acesteia de a transmite obiectul liberalității la momentul la care este posibil acest lucru.

9. Liberalitățile făcute persoanelor juridice în ființă. Potrivit art. 208 NCC, orice persoană juridică poate primi liberalități de la data actului de înființare sau, în cazul fundațiilor testamentare, din momentul deschi-

derii moștenirii testatorului, chiar și în cazul în care liberalitățile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod legal.

10. Liberalitățile făcute statului. Conform art. 863 lit. c) NCC, statul poate dobândi un drept de proprietate publică prin donație sau legat, acceptat în condițiile legii, dacă bunul, prin natura lui sau prin voința dispunătorului, devine de uz ori de interes public. Sintagma „în condițiile legii” trebuie corelată cu prevederile art. 121 alin. (3) din Legea nr. 215/2001, republicată, aplicabile atât în privința bunurilor ce aparțin domeniului public al unității administrativ-teritoriale, cât și celor ce aparțin domeniului privat al acesteia, text conform căruia donațiile și legatele cu sarcini pot fi acceptate numai cu aprobarea consiliului local sau, după caz, a consiliului județean, cu votul majorității consilierilor locali sau județeni, după caz, în funcție.

11. Sancțiunea nerespectării condiției capacității de folosință. Condiția capacității de folosință este una de fond, nerespectarea ei atrăgând nevalabilitatea liberalității, *nulitatea absolută* a dispoziției.

Justifică interes în anularea legatului, a contractului de donație *moștenitorii legali*, întrucât în urma anulării se reîntregește masa succesorală a defunctului, care le revine la deschiderea moștenirii. De asemenea, anularea legatului, a contractului de donație poate fi solicitată și de *procuror*, în temeiul art. 92 alin. (1) NCPC raportat la art. 245 alin. (1) lit. c¹) CPP, normă care prevede expres posibilitatea procurorului de a sesiza instanța civilă competentă cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris, situație care se încadrează în cazurile prevăzute expres de lege, potrivit art. 92 alin. (1) NCPC.

12. Dispunătorul. Regula. Din coroborarea art. 987 alin. (1) NCC cu dispozițiile art. 988 alin. (1) NCC rezultă că pentru a dispune prin liberalități (donație sau testament) o persoană trebuie să aibă *capacitate deplină de exercițiu*. Astfel, pentru a dispune prin liberalități nu este suficientă doar existența capacității de folosință, ci este necesară și îndeplinirea condiției capacității de exercițiu depline. Prin urmare, cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu poate dispune de bunurile sale prin liberalități decât atunci când legea prevede expres în favoarea sa un asemenea drept. În cazul acestor categorii de persoane, regula este incapacitatea, capacitatea fiind excepția.

Incapacitatea de a dispune prin liberalități constituie o *incapacitate de folosință*, deoarece prin lege se refuză celui incapabil însuși dreptul de a dispune prin donație sau prin legat, și nu doar exercițiul unui asemenea drept^[1].

^[1] M. Eliescu, Moștenirea și devoluțiunea ei, Ed. Academiei, București, 1966, p. 158.

Au capacitate deplină de exercițiu *persoanele fizice care au împlinit vârsta de 18 ani și nu sunt puse sub interdicție judecătorească* (art. 38 NCC), *minorul căsătorit anterior împlinirii acestei vârste* [în condițiile art. 39, art. 272 alin. (2) NCC], *minorul emancipat* (cel căruia instanța de tutelă i-a recunoscut capacitate de exercițiu anticipată în condițiile art. 40 NCC). Toate aceste persoane, având deplină capacitate de exercițiu, pot dispune de bunurile lor prin liberalități, desigur, exceptând situația în care legea prevede altfel.

Capacitatea trebuie îndeplinită, în cazul dispunătorului, *la momentul la care acesta își exprimă consimțământul*, adică, în cazul donației, la momentul încheierii contractului de donație (atunci când donatorul și donatarul sunt prezenți în același timp la notarul public pentru încheierea contractului în formă autentică) ori la momentul acceptării donației [când donatorul și donatarul nu sunt prezenți în același timp în fața notarului public, situație în care mai întâi se emite oferta de donație de către donator, în formă autentică, care trebuie acceptată de donatar, tot în formă autentică și anterior morții donatorului – art. 1013 alin. (1) și (2) și art. 1014 alin. (1) NCC; donația acceptată se notifică donatorului, moment de la care devine obligatorie pentru părți; până la momentul cunoașterii de către ofertant a acceptării ofertei de către destinatar, donatorul își poate revoca donația expres sau tacit – art. 1013 alin. (1) NCC]; în cazul legatului, dispunătorul trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu la momentul întocmirii testamentului.

12.1. Excepții. Din coroborarea prevederilor art. 987 alin. (1) cu dispozițiile art. 988 alin. (2) NCC, rezultă că, prin excepție de la regula generală, o persoană (minoră sau majoră) nu poate dispune prin liberalități în favoarea *reprezentantului sau ocrotitorului său legal* (tutorele, curatorul, mandatarul desemnat), atât timp cât gratificatul nu a primit descărcare de gestiune din partea instanței de tutelă. Nu intră în cadrul acestei excepții părinții, bunicii, chiar dacă au calitate de reprezentanți sau ocrotitori legali, adică ascendenții privilegiați și ordinari.

În cazul *interzisului judecătoresc* (persoană lipsită de capacitate de exercițiu) este aplicabilă excepția instituită de art. 175 NCC, normă potrivit căreia din bunurile celui pus sub interdicție judecătorească, *descendenții* acestuia pot fi gratificați (prin donație) de către tutore, cu avizul consiliului de familie și cu autorizarea instanței de tutelă, fără însă să se poată da scutire de raport. Prin această măsură se asigură protecția descendenților defunctului.

13. Sancțiunea nerespectării condiției capacității de exercițiu. Sancțiunea nerespectării acestei condiții atrage *nulitatea relativă* a liberalității.

14. Desemnarea beneficiarului liberalității. Poate fi beneficiar al liberalității numai o *persoană determinată sau, cel puțin, determinabilă*. Este determinată direct persoana indicată expres în cuprinsul liberalității (al contractului de donație sau al testamentului) prin menționarea numelui, prenumelui sau prin indicarea calității persoanei (soră, frate, cumnat, nepot, fiica mea cea mică etc.).

O greșeală de ortografie, lipsa unui prenume, menționarea beneficiarului sub numele avut anterior căsătoriei nu afectează valabilitatea desemnării, dacă identitatea civilă a persoanei desemnate rezultă neîndoiește din cuprinsul actului de liberalitate^[1].

Este determinabilă (determinată indirect) persoana în privința căreia se indică anumite criterii suficiente pentru a fi determinată la momentul la care liberalitatea produce efecte. Spre exemplu, persoana care m-a îngrijit în ultimul an al vieții, echipa de tenis campioană în anul 2013, persoana care m-a salvat de la moarte în data de ... etc.

Tot astfel, o persoană poate fi indicată ca beneficiar al unei liberalități prin indicarea poreclei, a legăturii de rudenie, de prietenie, a activității pe care o desfășoară^[2].

Esențial este ca la momentul la care produce efecte liberalitatea să nu existe incertitudine cu privire la persoana beneficiarului.

Dreptul de a desemna beneficiarul liberalității aparține în exclusivitate *dispunătorului* [art. 989 alin. (1) NCC]. Ca atare, dispunătorul nu poate stabili ca desemnarea să fie făcută de un terț. Aceasta întrucât testamentul este un act juridic esențialmente personal, astfel că desemnarea legatarului trebuie să fie expresia directă și personală a voinței testatorului. Pe de altă parte, o proprietate nu poate rămâne niciun moment, chiar pentru scurt timp, fără proprietar. Or, un legat cu facultate de alegere ar putea provoca o asemenea situație. În cazul donației situația este identică. Intenția de gratificare a unei persoane este una cu caracter personal și trebuie să provină de la donator. Ca atare, donatorul nu poate acorda unui terț dreptul de a desemna el persoana celui gratificat. Numai dispunătorul poate lua decizii în privința patrimoniului său.

Liberalitatea în favoarea unei persoane nedeterminate sau a unei persoane nedeterminabile, precum și cea făcută în favoarea unei persoane desemnate de un terț sunt lovite de *nulitate absolută*.

Lipsa caracterului determinat sau cel puțin determinabil al beneficiarului liberalității la momentul la care aceasta începe să producă efecte, și anume la momentul acceptării donației (în cazul persoanelor care nu

^[1] M. Eliescu, op. cit., p. 252.

^[2] C. Macovei, M.C. Dobrilă, în Fl.-A. Baiaș, R. Constantinovici, E. Chelaru, I. Macovei (coord.), Noul Cod civil. Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1037.

sunt prezente în același timp în fața notarului public), al încheierii contractului de donație (în cazul persoanelor prezente în același timp în fața notarului public), respectiv la momentul deschiderii moștenirii (în cazul legatului), atrage sancțiunea *nulității absolute* pe considerentul că prin legat sau donație se produce transferul proprietății asupra bunului obiect al liberalității, astfel încât este imperativ necesar a cunoaște pe cine a gratificat dispunătorul.

15. Determinarea obiectului liberalității. Transmiterea obiectului liberalității. Determinarea obiectului liberalității aparține în exclusivitate dispunătorului, ea neputând fi lăsată la aprecierea unui terț.

Sancțiunea care intervine atunci când dispunătorul lasă stabilirea obiectului liberalității pe seama unui terț este *nulitatea absolută*, pentru că, în această ipoteză, dispunătorul este lipsit de intenția liberală, liberalitatea neîncorporând voința proprie a dispunătorului, ci voința unei terțe persoane.

Terțului îi este recunoscut doar dreptul de a repartiza, conform propriei aprecieri, bunurile transmise prin legat unor persoane determinate de testator. Spre exemplu, legatul unei sume de bani lăsat unui cămin de bătrâni, cu sarcina împărțirii sumei tuturor bătrânilor internați în azil la momentul la care legatul produce efecte.

Dispunătorul poate stabili în sarcina unei persoane determinate, capabile, obligația de a transmite obiectul liberalității, îndată ce este posibil, unei persoane care nu exista la momentul liberalității. Este reglementată astfel, prin alin. (2) al art. 989 NCC, posibilitatea gratificării persoanei fizice viitoare neconcepute, precum și a persoanei juridice viitoare. Altfel spus, se întocmește o liberalitate cu sarcină pentru gratificatul capabil (la data întocmirii liberalității) să transmită obiectul liberalității de îndată ce va fi posibil, adică să execute sarcina. Sintagma „de îndată ce va fi posibil” trebuie apreciată în funcție de prevederile art. 36 NCC (conform căruia drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu) și art. 208 NCC (potrivit căruia orice persoană juridică poate primi liberalități de la data actului de înființare sau, în cazul fundațiilor testamentare, din momentul deschiderii moștenirii testatorului, chiar și în cazul în care liberalitățile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod legal)^[1].

Alineatul (2) al art. 989 NCC reglementează, așadar, *liberalitatea cu sarcină prevăzută în favoarea unui terț* (care nu există la momentul întocmirii liberalității), ceea ce reprezintă, potrivit doctrinei, *o stipulație pentru altul*, aceasta putând îmbrăca forma dublului legat sau a dona-

^[1] *Uniunea Notarilor Publici din România*, Codul civil al României. Îndrumar notarial, vol. I, Ed. Monitorul Oficial, București, 2011, p. 352.

ției duble. Regulile privind capacitatea sunt analizate între dispunător și persoana capabilă, respectiv între dispunător și terțul beneficiar. Condiția de a face și primi liberalități nu trebuie îndeplinită în raportul dintre persoana capabilă și terțul beneficiar, întrucât între aceștia doar se execută sarcina. De exemplu, dispunătorul face o liberalitate către fiica sa, grevată de sarcina stipulată în favoarea copilului care se va naște din căsătoria pe care o va încheia aceasta^[1].

De asemenea, dispunătorul poate stabili în sarcina beneficiarului liberalității anumite obligații (sarcini) în favoarea unei persoane care poate fi aleasă fie de beneficiarul liberalității (de gratificat), fie de un terț desemnat de dispunător [art. 989 alin. (4) NCC]. În orice caz, facultatea de predare trebuie lăsată la aprecierea unei persoane desemnate de dispunător. De exemplu: se gratifică cu o sumă de bani o asociație non-profit, cu obligația acesteia de a împărți suma primită între locuitorii unei localități care au suferit pierderi însemnate în urma unor calamități. În acest caz, beneficiarul liberalității – asociația non-profit – este determinat și desemnat de dispunător, dar beneficiarii finali ai sumei de bani vor fi determinați ulterior, prin libertatea lăsată gratificatului de a preda sumele^[2].

16. Incapacitățile speciale. Capacitatea de a primi o liberalitate este regula, incapacitatea este excepția. Incapacitățile trebuie să fie expres reglementate de lege și sunt de strictă interpretare, neputând fi deduse pe cale de interpretare.

Norma din art. 990 NCC are în vedere liberalitățile în general, fără a deosebi după cum acestea se realizează prin donație sau prin legat.

16.1. Medicii, farmaciștii, alte persoane. Textul art. 990 alin. (1) NCC prevede expres categoria persoanelor care *nu pot fi beneficiare ale unei liberalități*. Este vorba de medic, farmacist sau orice altă persoană care a acordat dispunătorului bolnav îngrijiri de specialitate cu caracter continuu, repetat. Aceste persoane nu pot primi legate sau donații de la cei pe care i-au îngrijit în timpul ultimei boli de care au decedat, dacă liberalitatea s-a făcut în perioada îngrijirilor. Nu are relevanță modalitatea în care se acordă îngrijirea; ea poate fi directă sau indirectă. Totodată, textul face referire la liberalități în general, fără a distinge după cum acestea se realizează prin acte între vii sau pentru cauză de moarte. De asemenea, nu prezintă relevanță modalitatea în care se primește liberalitatea, ceea ce înseamnă că aceasta poate fi primită fie direct, fie indirect. Poate constitui o donație indirectă remiterea de datorie sau stipulația în favoarea

^[1] *Ibidem*.

^[2] Îndrumar notarial, vol. I. p. 353.

unui terț, cum ar fi constituirea în favoarea terțului a unei rente viagere fără vreo contraprestație din partea acestuia din urmă.

În categoria *altor persoane* pot fi incluși: directorul spitalului unde este internat testatorul, superiorul medicului, proprietarul sau administratorul stabilimentului unde se află testatorul, moașele, infirmierele, persoanele care practică ilegal medicina, în general oricine ar putea influența voința testatorului și l-ar putea determina să testeze în favoarea sa.

Pentru a opera această incapacitate se cer întrunite anumite *condiții*:

a) la momentul întocmirii liberalității, gratificatul să fie medic, farmacist sau altă persoană ce acordă îngrijiri de specialitate dispunătorului, fie direct, fie indirect;

b) medicul, farmacistul sau alte persoane să fi acordat dispunătorului îngrijire de specialitate, în mod regulat și continuu; incapacitatea nu operează în cazul în care, spre exemplu, farmacistul vinde numai medicamente dispunătorului bolnav, în baza prescripției medicului;

c) moartea să fi fost cauzată de boala de care a fost îngrijit; ca atare, incapacitatea nu va opera atunci când moartea s-a produs accidental, fără legătură cu boala dispunătorului;

d) liberalitatea să se fi făcut în timpul bolii, în perioada îngrijirilor de specialitate; dacă liberalitatea s-a făcut în perioada în care dispunătorul era sănătos, ea este valabilă, chiar dacă mai târziu, în viitor, medicul sau farmacistul în favoarea căruia s-a făcut liberalitatea îl va trata pe dispunător de boala de care va muri.

Această incapacitate se bazează pe o *prezumție absolută de captație și sugestie*^[1], care nu poate fi răsturnată prin proba contrară. Prin urmare, aceste persoane nu pot face dovada că liberalitățile sunt opera unei voințe libere și că gratificarea s-ar datora unor sentimente de prietenie sau rudenie.

Sanctiunea nerespectării acestei incapacități este *nulitatea relativă*.

Sunt *exceptate* de la această interdicție:

a) liberalitățile făcute soțului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiați; este vorba, spre exemplu, de ipoteza în care soțul medic este beneficiarul unei liberalități din partea soției sale, pe care o tratează de boala de care a murit;

b) liberalitățile făcute altor rude până la al patrulea grad inclusiv, cu condiția ca, la data liberalității, dispunătorul să nu aibă soț și nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiați.

^[1] M.B. Cantacuzino, Elementele dreptului civil, Ed. All Educațional, București, ediție îngrijită de G. Bucur, M. Florescu, București, 1998, p. 336; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 875/1969, în C.D. 1969, p. 155.

Din punct de vedere al celui gratificat, incapacitatea este una de a primi prin liberalități, în timp ce din punct de vedere al dispunătorului, incapacitatea este una de a dispune prin liberalități.

16.2. Preoții, alte persoane. În cadrul sintagmei „preot” intră preoții tuturor cultelor religioase, preoții de mir (cei obișnuiți, de parohie), diaconii, călugării, arhieriei, ieromonahii (monah cu funcție de preot).

Pentru a opera această incapacitate sunt necesare următoarele *cerințe*:

a) la momentul întocmirii liberalității, gratificatul să aibă calitate de preot sau altă persoană ce acordă asistență religioasă dispunătorului;

b) preotul sau alte persoane să fi acordat dispunătorului asistență religioasă, tratament spiritual care ar fi fost de natură să influențeze spiritul bolnavului, în mod continuu, în timpul bolii sale; incapacitatea nu operează în cazurile în care preotul l-a consolat sau încurajat numai ocazional pe dispunător pe timpul bolii sale, a împărtășit pe bolnav sau i-a citit numai rugăciunile pentru moarte; instanța de judecată va aprecia, pe bază de probe, dacă din partea preotului sau a altor persoane s-a acordat tratament spiritual care a fost de natură să influențeze spiritul bolnavului, determinându-l în final să facă o liberalitate în favoarea acestora;

c) moartea să fi fost cauzată de boala în timpul căreia s-a acordat asistența religioasă; ca atare, incapacitatea nu va opera atunci când moartea s-a produs accidental, fără legătură cu boala dispunătorului;

d) liberalitatea să se fi făcut în timpul bolii, în perioada în care se acorda asistența religioasă.

Și în acest caz suntem în prezența unei *prezumții absolute de captație și sugestie*, imposibil de răsturnat prin dovada contrarie.

Sanctiunea nerespectării acestei incapacități este *nulitatea relativă*.

Sunt *exceptate* de la această interdicție:

a) liberalitățile făcute soțului, rudelor în linie dreaptă sau colateralelor privilegiați;

b) liberalitățile făcute altor rude până la al patrulea grad inclusiv, cu condiția ca, la data liberalității, dispunătorul să nu aibă soț și nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiați.

Din punct de vedere al celui gratificat, incapacitatea este una de a primi prin liberalități, în timp ce din punct de vedere al dispunătorului, incapacitatea este una de a dispune prin liberalități.

16.3. Condiție relevantă – asistența cu caracter de continuitate, repetat. Ceea ce are relevanță nu este calitatea persoanei (medic, farmacist, preot), ci asistența cu caracter de continuitate, repetat, acordată bolnavului de persoana care are una dintre calitățile vizate de lege. Astfel,

nu este interzisă gratificarea unui prieten preot care nu l-a asistat religios pe defunct în timpul ultimei sale boli sau a unui prieten medic care nu l-a tratat pe defunct în timpul ultimei sale boli.

16.4. Acțiunea în anularea liberalității. Termenul de *prescripție* pentru acțiunea în anularea liberalității făcute categoriilor expres reglementate de norma art. 990 alin. (1) NCC este cel general, de 3 ani și curge de la momente diferite, după cum dispunătorul a decedat din cauza bolii ori s-a restabilit. Astfel, dacă dispunătorul a decedat din pricina bolii, termenul de prescripție de 3 ani curge de la data la care moștenitorii au luat cunoștință de existența liberalității.

Dacă dispunătorul s-a restabilit, legatul sau, după caz, donația devine valabilă, iar acțiunea în anularea legatului sau a donației poate fi introdusă în termen de 3 ani de la data la care dispunătorul s-a restabilit. În ipoteza în care testatorul nu revocă legatul după însănătoșirea sa înseamnă că voința sa de a dispune prin testament nu a fost determinată de exercitarea vreunui act de influență din partea medicului, farmacistului, preotului, a persoanelor care i-au acordat asistență medicală sau religioasă pe parcursul bolii.

Liberalitatea făcută în favoarea uneia dintre categoriile de persoane mai sus enunțate, care au oferit asistență dispunătorului cu caracter de continuitate, este anulabilă, chiar dacă pentru a eluda interdicția legală dispunătorul a recurs la interpunerea de persoane. Aceasta întrucât dispoziția care sincer stipulată este anulabilă, rămâne anulabilă și dacă este simulată^[1].

Nulitatea relativă poate fi *invocată* de dispunător, de moștenitorii dispunătorului ori, în cazul moștenirii vacante, de comună, oraș, municipiu (de la locul deschiderii moștenirii), unități administrativ-teritoriale cărora legea le recunoaște vocație succesorală la întreaga moștenire.

Competența *materială* a soluționării acțiunii revine judecătoreiei sau tribunalei, în funcție de valoarea obiectului litigiului (valoarea liberalității)^[2]. Așadar, dacă valoarea liberalității este mai mică sau egală cu 200.000 lei,

^[1] *Fr. Deak*, Tratat de drept succesoral, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 169.

^[2] Prin Decizia nr. 32/2008, pronunțată de Secțiunile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție în interesul legii (M. Of. nr. 830 din 10 decembrie 2008), s-a statuat că au caracter evaluabil în bani litigiile civile și comerciale având ca obiect constatarea existenței sau inexistenței unui drept patrimonial, constatarea nulității, anularea, rezoluțiunea, rezilierea unor acte juridice privind drepturi patrimoniale, indiferent dacă este formulat petitul accesoriu privind restabilirea situației anterioare.

Testamentul (ce conține liberalitatea) nu trebuie calificat *stricto sensu* ca act juridic unilateral prin care s-ar dispune numai cu privire la bunuri, ci ca „formă” a unor diverse acte juridice, având fiecare un regim juridic propriu (*I. Deleanu*, Tratat de procedură civilă, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 691). *Acțiunea în anularea liberalității se*

competența materială revine judecătoriei, în baza art. 94 pct. 1 lit. j) NCP. Dimpotrivă, dacă valoarea depășește suma de 200.000 lei, competența materială revine tribunalului, în temeiul art. 95 pct. 1 NCP.

Sub aspect *teritorial*, competența revine instanței celui din urmă domiciliu al defunctului, potrivit art. 118 alin. (1) pct. 1 NCP, acțiunea încadrându-se în categoria cererilor privitoare la validitatea dispozițiilor testamentare, întrucât se pune în discuție vicierea voinței de a dispune, sub forma captației și a sugestiei.

În privința sintagmei „ultimul domiciliu al defunctului”, s-a arătat că aceasta include *ultima locuință efectivă a defunctului*, fără a avea relevanță dacă aceasta coincide sau nu cu cea înscrisă în actul de identitate^[1], neavându-se în vedere reședința, locul decesului, domiciliul ales etc.^[2]

Conform art. 87 NCC, domiciliul unei persoane fizice este locul unde aceasta declară că își are locuința principală. Prin urmare, se are în vedere locuința statornică și principală a unei persoane, adică domiciliul ca situație de fapt, și nu ca noțiune juridică.

Întrucât art. 118 alin. (1) NCP se referă la ultimul domiciliu, acesta nu poate fi altul decât *locul unde defunctul și-a avut locuința statornică și principală*, astfel încât nu poate fi avută în vedere reședința defunctului (înțeleasă ca locuință secundară) ori domiciliul ales pentru îndeplinirea actelor de procedură sau orice alt loc în care s-a aflat defunctul anterior morții sale, care nu se încadrează în noțiunea de „locuință statornică și principală”.

Instanța celui din urmă domiciliu al defunctului este competentă să soluționeze cererile în anularea liberalității și atunci *când în compunerea masei succesoriale intră un imobil* aflat în circumscripția teritorială a unei alte instanțe.

Competența teritorială a instanței de la ultimul domiciliu al defunctului este *exclusivă și absolută* și poate fi invocată de orice persoană care are interes, deci inclusiv de creditorul succesiunii, precum și din oficiu^[3].

Din analiza art. 118 NCP se observă faptul că determinant în stabilirea competenței teritoriale este ultimul domiciliu al defunctului. Prin urmare, ori de câte ori obiectul acțiunii îl constituie o cerere (din cadrul celor trei categorii menționate la art. 118) care privește un imobil, competența se va determina potrivit art. 118 NCP, și nu conform art. 117 NCP, concursul dintre dispozițiile celor două texte fiind soluționat în

încadrează în categoria acțiunilor în anularea unui act juridic, la care se referă decizia în interesul legii mai sus amintită.

^[1] A. Constanda, în G. Boroș (coord.), Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 320.

^[2] I. Deleanu, Tratat de procedură civilă, vol. I, p. 690.

^[3] I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 2456 din 25 martie 2004, www.scj.ro.

favoarea art. 118. Normele cuprinse în cele două texte legale nu sunt conflictuale. Fiecare reglementează cazuri de competență teritorială exclusivă, de strictă interpretare. Articolul 117 are în vedere acțiunile reale imobiliare, iar art. 118 acțiunile privitoare la moștenire, limitativ determinate, dar guvernate de importanța juridică a ultimului domiciliu al defunctului^[1].

Competența teritorială este ușor de stabilit în cadrul acțiunilor în care se dezbate o singură moștenire.

Dificultăți în determinarea competenței teritoriale au existat în cazul acțiunilor având ca obiect *moșteniri succesive*. În această situație, în jurisprudență s-a statuat că, atunci când defuncții au avut ultimul domiciliu în localități diferite, situate în circumscripțiile teritoriale ale unor instanțe diferite, conflictul negativ de competență care s-ar putea ivi se rezolvă în favoarea *instanței de la ultimul domiciliu al celui din urmă defunct*^[2].

Prin art. 118 alin (2) NCPC, legiuitorul a intervenit pentru a reglementa această ipoteză, stabilind o competență teritorială exclusivă în favoarea *instanței ultimului domiciliu al oricărui dintre defuncți*.

17. Incapacitățile speciale în materia legatelor. Sancțiune. Spre deosebire de textul art. 990 NCC, ce are în vedere liberalitățile în general, fără deosebire după cum acestea se realizează prin donație sau prin legat, norma din art. 991 NCC reglementează expres și limitativ categoria persoanelor care *nu pot fi beneficiare a legatelor*.

Textul trebuie astfel coroborat cu dispozițiile art. 990 NCC. Ca atare, categoriilor de persoane expres enunțate de art. 991 NCC, aplicabil exclusiv în materia legatelor, se adaugă și categoria persoanelor prevăzute de art. 990 alin. (1) și (3) NCC (este vorba de medici, farmaciști, alte persoane care au acordat dispunătorului, direct sau indirect, îngrijire de specialitate pentru boala de care acesta a decedat; preoții sau alte persoane care au acordat dispunătorului asistență religioasă pe timpul bolii de care dispunătorul a decedat).

Conform art. 991 NCC, nu pot primi legate următoarele categorii de persoane:

- a) notarul public care a autentificat testamentul;
- b) interpretul care a participat la procedura de autentificare a testamentului;
- c) martorii care îl asistă pe testator la întocmirea testamentului autentic sau privilegiat;

^[1] G.C. Frențiu, D.-L. Băldean, Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 229.

^[2] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 6152/2004, în B.J., bază de date și în Dreptul nr. 6/2005, p. 236-237.

d) agenții instrumentatori în fața cărora testatorul întocmește testamentul privilegiat, prevăzuți de art. 1047 NCC (este vorba de funcționarul competent al autorității civile locale, în caz de epidemii, catastrofe, războaie sau alte asemenea împrejurări excepționale; comandantul vasului sau cel care îl înlocuiește, dacă testatorul se află la bordul unui vas sub pavilionul României, în cursul unei călătorii maritime sau fluviale; comandantul unității militare ori cel care îl înlocuiește, dacă testatorul este militar sau, fără a avea această calitate, este salariat ori prestează servicii în cadrul forțelor armate ale României și nu se poate adresa unui notar public; directorul, medicul șef al instituției sanitare sau medicul șef al serviciului ori, în lipsa acestora, medicul de gardă, cât timp dispunătorul este internat într-o instituție sanitară în care notarul public nu are acces);

e) persoanele care au acordat, în mod legal, asistență juridică la redactarea testamentului (cum ar fi avocatul, notarul, funcționarul diplomatic sau consular).

Incapacitatea acestor persoane este una limitată la testamentele la a căror realizare au participat. Ea are la bază prezumția absolută de captație și sugestie, care nu poate fi răsturnată prin proba contrară.

Nerespectarea acestei incapacități speciale atrage sancțiunea *nulității relative*.

Termenul de *prescripție* pentru exercitarea acțiunii în anulare este cel general, de 3 ani, și curge de la data la care moștenitorii au luat cunoștință de existența testamentului.

Din punct de vedere al celui gratificat, incapacitatea este una de a primi prin liberalități, în timp ce din punct de vedere al testatorului (dispunătorului), incapacitatea este una de a dispune prin liberalități.

Competența *materială* a soluționării acțiunii revine judecătoriei sau tribunalului, în funcție de valoarea obiectului litigiului (valoarea liberalității)^[1]. Așadar, dacă valoarea liberalității este mai mică sau egală cu 200.000 lei, competența materială revine judecătoriei, în baza art. 94

^[1] Prin Decizia nr. 32/2008, pronunțată de Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție în interesul legii (M. Of. nr. 830 din 10 decembrie 2008), s-a statuat că au caracter evaluabil în bani litigiile civile și comerciale având ca obiect constatarea existenței sau inexistenței unui drept patrimonial, constatarea nulității, anularea, rezoluțiunea, rezilierea unor acte juridice privind drepturi patrimoniale, indiferent dacă este formulat petitul accesoriu privind restabilirea situației anterioare.

Testamentul (ce conține liberalitatea) nu trebuie calificat *stricto sensu* ca act juridic unilateral prin care s-ar dispune numai cu privire la bunuri, ci ca „formă” a unor diverse acte juridice, având fiecare un regim juridic propriu (I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, p. 691). Acțiunea în anularea liberalității se încadrează în categoria acțiunilor în anularea unui act juridic, la care se referă decizia în interesul legii mai sus amintită.

pct. 1 lit. j) NCPC. Dimpotrivă, dacă valoarea depășește suma de 200.000 lei, competența revine tribunalului, în temeiul art. 95 pct. 1 NCPC.

Sub aspect *teritorial*, competența revine instanței celui din urmă domiciliu al defunctului, potrivit art. 118 alin. (1) pct. 1 NCPC, acțiunea încadrându-se în categoria cererilor privitoare la validitatea dispozițiilor testamentare, întrucât se pune în discuție voința de a dispune, sub forma captației și a sugestiei, incapacitatea testatorului de a dispune prin liberalități.

18. Simulația în materia liberalităților. În materia liberalităților (donație sau legat, după caz), simulația apare sub forma liberalității deghizate ori a interpunerii de persoane.

Donația deghizată presupune disimularea unei donații reale sub forma unui contract cu titlu oneros. *Donația făcută în favoarea unei persoane interpuse* este acea donație la care se recurge pentru a se ascunde persoana adevăratului donatar, care poate fi, spre exemplu, o persoană incapabilă să primească liberalități de la donator. Aceasta presupune încheierea contractului de donație de către donator cu o persoană, alta decât adevăratul beneficiar al donației (donatarul real), concomitent sau după întocmirea unui act (contraînscriș) în care se precizează persoana adevăratului donatar.

În materia *legatelor*, simulația poate constitui un instrument pentru nesocotirea regulilor privitoare la incapacitatea de a face liberalități, la incapacitatea de a primi liberalități, pentru fraudarea intereselor copiilor dintr-o căsătorie anterioară a defunctului, din afara căsătoriei acestuia sau ale celor adoptați.

Ori de câte ori o liberalitate este deghizată sub forma unui contract cu titlu oneros ori când o liberalitate se face în favoarea unei persoane interpuse (în realitate, beneficiarul liberalității fiind o altă persoană), sancțiunea care intervine este *nulitatea relativă* a liberalității. Sancțiunea nulității afectează atât actul secret, cât și actul public, adică întregul act simulatoriu.

Simulația trebuie *dovedită* potrivit art. 1292 NCC, aplicabil, conform art. 109 din Legea nr. 71/2011, numai în cazul în care contractul secret s-a încheiat după intrarea în vigoare a noului Cod civil, adică după data de 1 octombrie 2011, în condițiile dreptului comun de părțile actului simulat sau prin orice mijloc de probă de către terți.

Părțile pot dovedi simulația potrivit normelor de drept comun referitoare la dovada actelor juridice, adică prin contraînscriș, exceptând situația în care acestea pretind că simulația ar avea caracter ilicit (realizată în scopul de a eluda dispozițiile imperative ale legii sau prin care se încalcă interesele statului), când dovada se poate face cu orice mijloc de

probă, deci inclusiv prin martori și prezumții. *Terții* se pot prevala de orice mijloc de probă, atât timp cât ei nu au participat la încheierea actului și deci nu au putut să-și preconstituie un înscris doveditor al simulației. Pentru aceștia actul secret are valoarea unui fapt juridic.

În materia simulației, *moștenitorii rezervatari* sunt terți pentru că apără un drept propriu, și nu unul dobândit prin moștenire de la defunct, deci nu acționează ca moștenitori universali^[1].

Pentru a facilita dovada simulației, art. 992 alin. (2) NCC instituie în sarcina ascendenților, descendenților, soțului persoanei incapabile de a primi liberalități, ascendenților și descendenților soțului acestei persoane, o *prezumție legală de persoană interpusă*. Presumția este una cu caracter *relativ*, care poate fi răsturnată prin proba contrară.

Presumția înlătură necesitatea probării simulației prin interpunerea de persoane. Ceea ce trebuie probat este doar faptul că liberalitatea s-a făcut în favoarea persoanelor prezumate de lege ca fiind interpuse (ascendent, descendent, soțul persoanei incapabile de a primi liberalități, ascendent și descendent al soțului acestei persoane).

Totodată, conform art. 1033 alin. (2) NCC, *în materia donației*, este prezumată persoană interpusă, orice rudă a donatarului la a cărei moștenire acesta ar avea vocație în momentul donației și care nu a rezultat din căsătoria cu donatorul. Și această prezumție este una *relativă*, ce se poate răsturna prin dovada contrară.

Presumția instituită în ultimul alineat al art. 992 NCC dispensează persoana interesată să facă dovada simulației prin interpunere de persoane, *fiind suficient a se proba că legatul este în favoarea persoanelor indicate* în textul legii ca fiind persoane interpuse.

Dovada simulației prin interpunere de persoane trebuie făcută atunci când legatul este instituit în favoarea unei persoane care nu intră în categoria interpușilor prevăzuți de textul art. 992 NCC.

Secțiunea a 3-a. Substituțiile fideicomisare

19. Noțiune. Condiții de admisibilitate. Substituția fideicomisară reprezintă acea dispoziție prin care o persoană, numită *instituit*, este însărcinată de dispunător să administreze bunul sau bunurile obiect al liberalității și să le transmită unui terț, numit *substituit*, desemnat tot de dispunător.

Ca atare, dispunătorul stabilește în sarcina instituitului obligația acestuia din urmă de a administra bunurile obiect al liberalității și de a le transmite, la moartea sa, unei alte persoane (substituitul), desemnată tot de dispunător.

^[1] *Fr. Deak*, Tratat de drept civil. Contracte speciale, Ed. Actami, București, 1996, p. 152.

Spre deosebire de vechea reglementare, care interzicea, sub sancțiunea nulității absolute, substituția fideicomisară, noul Cod civil permite acest tip de substituție.

Sintagma conform căreia dispoziția ce cuprinde o substituție fideicomisară nu produce efecte „decât în cazul în care este permisă de lege” nu se interpretează în sensul că o asemenea dispoziție este valabilă numai atunci când legea permite expres acest lucru^[1], ceea ce ar însemna *a contrario* că ea ar fi lovită de nulitate în cazul în care se stipulează în acest sens ori legea o interzice expres ori tace, ci trebuie interpretată în sensul că ea este permisă așa cum este reglementată în Secțiunea a 3-a din Capitolul I al Titlului III – „Liberalitățile” al noului Cod civil, respectându-se prevederile art. 993-1000 NCC^[2].

20. Diferențe față de alte liberalități. Substituția fideicomisară nu trebuie confundată cu *substituția alternativă*, care este valabilă. Aceasta din urmă constă în dispoziția prin care testatorul instituie un legatar universal, prevăzând că, în cazul în care acesta îi va precedea, bunul revine altei persoane desemnate tot de testator.

Totodată, substituția fideicomisară nu se confundă nici cu *fideicomisul simplu*, care reprezintă liberalitatea în favoarea unei persoane care nu poate primi la momentul actului de dispoziție, motiv pentru care aceasta se face în favoarea unei persoane de încredere capabile (fiduciar), care, în calitate de mandatar, se obligă să o remită gratificatului^[3].

21. Condițiile de existență a substituției fideicomisare. Substituția fideicomisară presupune de fapt două liberalități consecutive, succesive, având același obiect, prima fiind în folosul instituitului și care se execută la momentul încheierii contractului de donație sau la decesul testatorului, după caz, în funcție de modalitatea în care se realizează liberalitatea, iar a doua în folosul substituitului, care se execută, în ambele ipoteze, la același moment, acela al morții instituitului^[4].

Pentru ca o substituție să fie considerată fideicomisară sunt necesare următoarele cerințe:

^[1] Pentru opinia conform căreia, în principiu, substituția fideicomisară rămâne nulă absolut, ea fiind permisă numai în cazurile expres prevăzute de lege, a se vedea C. Macovei, M.C. Dobrilă, op. cit., p. 1042.

^[2] În același sens, a se vedea și I.E. Cadariu-Lungu, Dreptul de moștenire în noul Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 158. Conform opiniei autoarei, coroborarea prevederilor art. 993 NCC cu dispozițiile art. 994 alin. (1) NCC și art. 996 NCC permit concluzia, justă în opinia noastră, că noul Cod civil permite substituția fideicomisară, însă o limitează la o singură generație.

^[3] D. Chiriță, Drept civil. Contracte speciale, Ed. Cordial, Cluj-Napoca, 1994, p. 156.

^[4] Fr. Deak, Tratat de drept succesoral, p. 293.